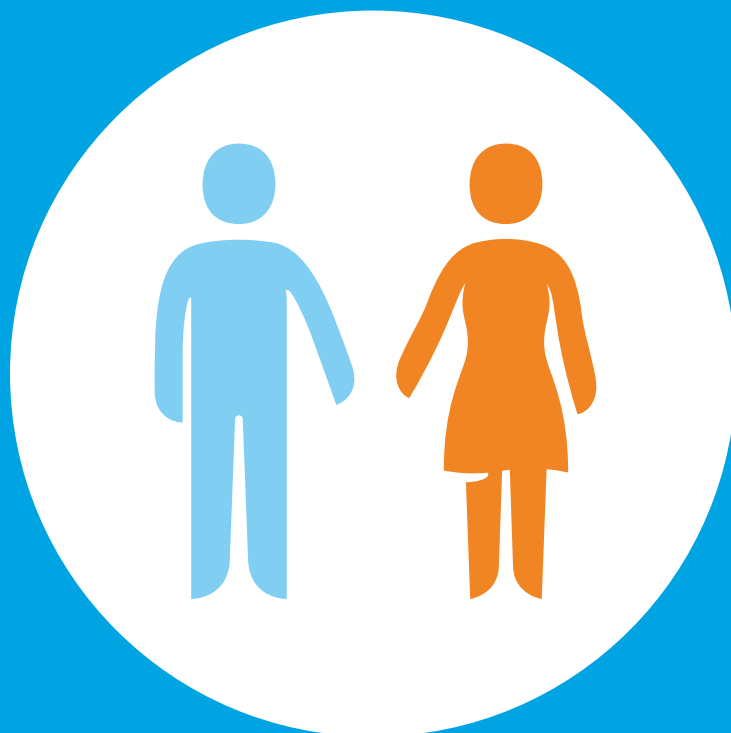

Naar een effectieve aanpak van huiselijk geweld!

Gendersensitiviteit bij de uitvoering van de gemeentelijke taken

September 2021

Geweld Hoort Nergens Thuis is een nationaal meerjarenprogramma in opdracht van de ministeries van VWS en JenV en de VNG

Inleiding

Aandacht voor gender verhoogt de effectiviteit van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling (HGKM). Gender is namelijk één van de factoren die maakt dat HGKM kan ontstaan en voortduren. Vrouwen en LHBTI-personen worden hier vaker, en ernstiger, slachtoffer van dan mannen. Het [Verdrag van Istanbul](#) verplicht landen daarom om zich actief in te zetten om dit geweld te voorkomen. Maar ook bij geweld in de relationele sfeer waar mannen en jongens slachtoffer van worden kan gender een rol spelen. Wil je weten hoe het precies zit? Raadpleeg dan [deze analyse](#).

Gendersensitiviteit betekent rekening houden met gender

Gender: de sociaal-culturele rollen die aan de twee (dominante) seksen (M/V) gekoppeld zijn. Rekening houden met gender betekent rekening houden met de *verschillen in macht, gelijkheid, afhankelijkheid en verwachtingen ten aanzien van gedrag* die uit deze rollen voortvloeien.

Een gendersensitieve aanpak van HGKM zet in op het herkennen, erkennen, aanpakken en wegnemen van oorzaken van het ontstaan en voortbestaan van HGKM die samenhangen met gender. Een gendersensitieve aanpak betekent niet: een aanpak die uitsluitend is gericht op het ondersteunen van vrouwelijke slachtoffers en het veroordelen van mannelijke plegers en die voorbijgaat aan het systemische karakter van GTV&HG.

Als gemeente heb je de volgende rollen binnen de aanpak van HGKM:

- Een opdrachtgevende rol aan Veilig Thuis en aan partijen die hulp en ondersteuning bieden binnen het spectrum van jeugd, zorg en veiligheid;
- Een toezichthoudende rol in het kader van de Wet verplichte meldcode;
- Een uitvoerende rol binnen de lokale toegang in het sociaal domein tot zorg en ondersteuning vanuit de Jeugdwet, Wmo en Participatiewet;
- Een regisserende rol binnen het samenspel van ketenpartners die betrokken zijn bij de aanpak van HGKM.

Hoe stuur je vanuit die rollen op gendersensitiviteit in de aanpak? Daar is al het één en ander over geschreven. Zo vind je [hier](#) een handreiking voor gemeentelijk beleid en opdrachtgeverschap, en [hier](#) een checklist voor gemeenten van het College voor de Rechten van de Mens. Ook is er een [factsheet](#) voor gemeenten over het Verdrag van Istanbul. Daarom geen nieuwe handreiking, maar een beknopt overzicht met een aantal concrete tips en verwijzingen aan de hand van de drie lijnen van het Landelijk Programma Geweld hoort nergens thuis 2018-2021.

Eerder en beter in beeld

Agenderen & benoemen

Agendeer de relevantie van gender voor (on)veiligheid.

- Erken in het gemeentelijk beleid dat er vormen van geweld zijn waar vrouwen en LHBTI-personeel onevenredig vaak slachtoffer van worden. Zoals ook te zien is in bijvoorbeeld de [Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel geweld](#).
 - Gebruik cijfers over wie welk geweld pleegt tegen wie, met welke gevolgen. Laat relevante verschillen in dader- en slachtofferschap zien en vertel hoe die samenhangen met gender.
- Stel doelen die gericht zijn op:
 - bewustwording (stakeholders realiseren zich de rol die gender speelt),
 - benoemen (in de aanpak van huiselijk geweld wordt daar waar gender een rol speelt dat concreet benoemd), en
 - aanpakken (het geweld zelf wordt gendersensitief aangepakt, maar het beleid richt zich ook op het wegnemen van gender als oorzaak).
- Benoem de aanpak van geweld tegen vrouwen als apart speerpunt, zoals bijvoorbeeld gemeente Rotterdam met het [Manifest Stop geweld tegen vrouwen](#).
- Benoem de rol die gender speelt bij het onvoldoende zien en erkennen van mannelijk slachtofferschap, bijvoorbeeld bij seksueel geweld. Zoals ook beschreven wordt in de [Slachtoffermonitor seksueel geweld](#) tegen kinderen van de Nationaal Rapporteur Menshandel en Seksueel geweld tegen kinderen.
- Maak zichtbaar wat de veiligheidsrisico's zijn als gendergerelateerd geweld onvoldoende wordt herkend, bijvoorbeeld bij stalking.
- Laat aandacht voor gender onderdeel zijn van het verhaal van ervaringsdeskundigen.
- Gebruik duidelijke taal en verhuul het type geweld niet: spreek bijvoorbeeld niet over 'partnerdoding' maar over 'man vermoord (ex-)partner', niet over 'gezinsdrama' maar over 'man vermoordt vrouw en kinderen en vervolgens zichzelf', niet over 'crime passionel' maar over moord.

Faciliteren

- Bevorder gendersensitiviteit in het werken met de meldcode. Bijvoorbeeld door te bevorderen dat aandachtsfunctionarissen kennis hebben van gender en de risico's die daarmee samenhangen kunnen duiden.
- Bevorder kennis bij hulpverleners over de rol die hun eigen vooroordelen en verwachtingen spelen, bijvoorbeeld door middel van het kijken en bespreken van de film [Zij lijkt het probleem te zijn](#).
- Ondersteun deskundigheidsbevordering aan hulpverleners op gendersensitiviteit, bijvoorbeeld door het verspreiden van de casusbeschrijvingen en handreiking casuïstiekbespreking, gericht op het bevorderen van [gendersensitiviteit](#) of het laten volgen van de Masterclass Aandacht voor gender in een effectieve aanpak van [HGKM](#).

Stoppen en duurzaam oplossen

Werken volgens de visie gefaseerd samenwerken voor veiligheid

- **Directe veiligheid:** aandacht voor gender hoort bij de analyse omdat aan gender gerelateerde factoren (zoals controlerend gedrag, ongelijkheid in macht en afhankelijkheid, verwachtingen in het kader van traditionele opvattingen) het risico op onveiligheid kunnen verhogen. Stimuleer daarvoor dat het inschatten van de directe veiligheid gebeurt door professionals die kennis hebben van de rol van gender bij HGKM en dat zij feitelijk kijken naar **wie welk** geweld tegen **wie, wanneer** en **hoe** pleegt.
- **Stabiele veiligheid:** de socialisatie van de directbetrokkenen, daaruit voortvloeiende opvattingen over gender en verschillen in macht en afhankelijkheid kunnen het realiseren van stabiele veiligheid belemmeren. Als gemeente kun je kennis hierover bij professionals bevorderen en duidelijk maken dat het de bedoeling is in deze fase ook naar de rol van gender te kijken (zie het onderdeel 'faciliteren').
- **Herstel:** in deze fase kan gewerkt worden aan het wegnemen van uit gender voortvloeiende ongelijkheden in macht en afhankelijkheid, bijvoorbeeld door het bevorderen van het sociaal en maatschappelijk functioneren van slachtoffers die afhankelijk zijn van de pleger, onder andere door inzet van de eigen, gemeentelijke dienstverlening (bijvoorbeeld op het gebied van welzijn, kinderopvang en werk & inkomen). Ook dient in deze fase kritisch naar de rol van het sociaal netwerk gekeken te worden: houdt dat de ongelijkheid in stand of kan het juist worden ingezet om die te verkleinen?

Gendersensitief werken zoals hierboven beschreven vereist verbinding tussen de beleidsvelden veiligheid, zorg, welzijn, werk & inkomen, huisvesting, diversiteit & emancipatie.

Toerusten van lokale teams

- Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van de aanpak van HGKM, die vorm krijgt in de lokale toegang tot zorg en ondersteuning, zoals uitgewerkt in het [Kwaliteitskader Werken aan Veiligheid voor lokale \(wijk\)teams en gemeenten](#).
- Daar valt ook de expertise van de professionals die in deze lokale toegang werken onder. Die professionals zijn gesocialiseerd volgens dezelfde gender-opvattingen als wij allemaal. Het is belangrijk dat zij zich bewust zijn en worden van hun eigen **gender bias**. Deskundigheidsbevordering dient dan ook niet alleen de lijn 'Eerder en beter in beeld', maar ook 'Stoppen en duurzaam oplossen'. Daarnaast is het wenselijk dat zij kunnen beschikken over een **gendersensitief instrumentarium**, zelf of voor doorverwijzing.

Faciliteren van/sturen op verbetering hulpverlening

Gendersensitiviteit betekent het volgende op het gebied van hulpverlening:

- Waak voor een al te simplistische tweedeling van (ex-)partnergeweld in wederzijds geweld (waarbij gender geen rol speelt) en intieme terreur (waarbij dat wel het geval is). Bij alle richtingen en intensiteit van (ex-)partnergeweld kan gender een rol spelen en dient te worden nagegaan of dat het geval is en zo ja, op welke manier.
- Wie pleger en wie slachtoffer van wie en wat is doet ertoe. Het levert informatie op over de aard en omvang van de veiligheidsrisico's, het is relevant in het kader van het strafrecht en het is een uiting van verschillen in macht, afhankelijkheid en controle en daarmee van gender.
- Bij hulp aan kinderen hoort zicht op de problematiek van, en hulp aan, ouders. Daarbij is het belangrijk volwassenen (en zeker ook moeders) niet te versmallen tot hun ouderrol en de verantwoordelijkheid die zij in dat kader voor het welzijn van hun kinderen dragen, maar ook oog te hebben voor hun eigen, individuele problemen, verschillen in macht en afhankelijkheid tussen ouders en de veiligheidsrisico's in de (ex-)partnerrelatie. Waak ervoor dat standaard wordt uitgegaan van gelijkheid tussen ouders en pas hulp aan op de dynamiek en gelijkwaardigheid tussen de volwassenen.
 - Dit geldt zeker ook bij complexe scheidingen en problemen rondom omgang, zie daarvoor 'Aandacht voor specifieke groepen' op de volgende pagina.
- Zet MDA++ ook in bij geweld tussen (ex-)partners zonder kinderen. Als de situatie dusdanig ernstig en hardnekkig is dat deze zich voor MDA++ leent, is het onvoldoende om uit te gaan van de eigen verantwoordelijkheid en vrij wil van de betrokkenen; het is goed mogelijk dat zij door aspecten als controle en machtsongelijkheid onvoldoende in staat zijn om zelf de situatie te doorbreken.
- Gendersensitiviteit hoort binnen een systeemgerichte aanpak. Die heeft namelijk aandacht voor onderliggende patronen, waaronder aan gender gerelateerde opvattingen, dwang & controle, macht & afhankelijkheid. Een gendersensitieve analyse is nodig voor het creëren van duurzame veiligheid. Wil je meer weten over gendersensitief systeemgericht werken? Lees dan deze [toelichting](#).

Aandacht voor specifieke doelgroepen

De rol van de gemeente met betrekking tot specifieke doelgroepen bij HGKM is hetzelfde als beschreven in de eerdere twee actielijnen.

- Agenderen & benoemen
- Faciliteren
- Werken volgens de Visie gefaseerd samenwerken voor veiligheid
- Toerusten van lokale teams
- Faciliteren van/sturen op verbetering hulpverlening.

Bij drie van deze doelgroepen speelt gender duidelijk een rol bij het geweld en gelden specifieke aandachtspunten voor de aanpak.

De aanpak van complexe scheidingen

Het is belangrijk dat de aanpak van complexe scheidingen en omgangsproblematiek vorm krijgt vanuit zowel de beleidskolom Jeugd als de beleidskolom Huiselijk Geweld/volwassenen. Veel complexe scheidingen (tot wel 80%) gaan samen met partnergeweld. Bij partnergeweld speelt gender als onderliggende factor vaak een rol en kan sprake zijn van verschillen in macht en afhankelijkheid en van dwang/controle die het geweld veroorzaken en in stand houden. Daarom moet bij een complexe scheiding en problemen rondom omgangsregelingen eerst goed naar de relatie tussen de ouders gekeken worden, alvorens een aanpak te kiezen. Bij verschillen in macht en afhankelijkheid en als dwang/controle aan de orde zijn zal een aanpak die uitgaat van gelijkwaardigheid (zoals mediation) namelijk niet effectief zijn. Een instrument dat effectief blijkt in het herkennen van geweld bij complexe scheidingen is de [MASIC](#).

De aanpak van seksueel geweld

Bij de aanpak van seksueel geweld is het belangrijk om onderscheid te maken naar de relatie waarin het geweld plaatsvindt en ook daarbij weer te kijken naar de rol van gender, van verschillen in macht en afhankelijkheid, van dwang en controle. Hier is het extra belangrijk om alert te zijn op mannelijk slachtofferschap omdat gender dat extra onzichtbaar maakt: binnen de heersende opvattingen over mannelijk gedrag is slachtofferschap van seksueel geweld eigenlijk niet mogelijk (mannen horen altijd seks te willen), naast de onbewuste neiging om mannen sowieso niet snel als slachtoffer te erkennen (waar mannelijke slachtoffers van andere vormen van HGKM ook door benadeeld worden). Als gemeente kun je in dit kader inzetten op voorlichting:

- werk aan het verbreden van heersende opvattingen over wat 'normaal' slachtoffergedrag is;
- doorbreek stereotypen in de voorlichting aan jongens en meisjes, bijvoorbeeld via programma's als
 - [Can you fix it](#)
 - [Ben je oke?](#)
 - [Ken je grens](#)
 - [LEFgozers](#)
 - [Girls' Talk en Make a move](#)

De aanpak van schadelijke praktijken

Waar eer een rol speelt bij geweld, hangt dit vaak samen met gender. Maar bij eengerelateerd geweld is het belangrijk te realiseren dat het niet gaat om geweld door het ene individu tegen een ander individu; het gaat om geweld van een groep tegen een individu vanuit de sterke overtuiging dat dit nodig is om de groep als zodanig te beschermen.

Een gendersensitieve aanpak van eengerelateerd geweld vereist een diepgaand inzicht van eer. Dit is specialistische expertise die onder andere aanwezig is bij speciale taakaccenthouders bij de politie en bij Veilig Thuis. Een gemeente behoort deze expertise toegankelijk te maken voor professionals die met eengerelateerd geweld in aanraking kunnen komen, door de juiste verbindingen te leggen.

Een gendersensitieve aanpak van eengerelateerd geweld is zich daarnaast bewust van het feit dat niet alleen vrouwen slachtoffer worden. Mannen die ofwel zelf de eercode schenden ofwel weigeren geweld te plegen om de eer te herstellen zijn ook potentieel slachtoffer en dienen als zodanig te worden herkend.

Meer info

Nationaal Programma 'Geweld hoort nergens thuis'

Bezoekadres: Parnassusplein 5, 2511 VX Den Haag

Postadres: Postbus 20350, 2500 EJ Den Haag

www.vng.nl/geweldnergensthuis

info@geweldnergensthuis.nl

Dit is een uitgave van

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Ministerie van Justitie en Veiligheid

